

Avalent>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Luksemburg

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus“ igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Terminoloogia koha pealt kasutatakse Luksemburgis „vanemlikule vastutuse“ asemel pigem „vanema hooldusõigust“. See mõiste hõlmab kõiki seadusega sätestatud õigusi ja kohustusi, mis vanematel on nende ülalpeetavate alaealiste laste isiku ja vara suhtes, et täita neile pandud kaitse-, kasvatamis- ja ülalpidamiskohustust.

Mõlemal vanemal on hooldusõigus, et kaitsta oma laste ohutust, tervist ja kõlblust, tagada nende kasvatamine ja võimaldada neil areneda, nende isikut nõuetekohaselt austades. Vanematel on oma lapse ülalpidamise ja kasvatamise järele valvamise õigus ja kohustus. Vanema hooldusõigus ei ole vanemate absoluutne õigus ja see ei sõltu nende tahtest, vaid seda peab teostama lapse parimates huvides.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Kui on tuvastatud põlvnemine mõlemast vanemast, on neil põhimõtteliselt ühine hooldusõigus, olenemata sellest, kas nad on abielus, registreeritud partnerlussuhtes või elavad lahus või on lahutatud. Kui põlvnemine ühest vanemast ei ole tuvastatud või kui üks neist on surnud, viibib eemal või ei ole võimeline oma soove väljendama, on teisel vanemal ainuhooldusõigus.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui vanemad surevad või ei ole suutelised oma laste eest hoolitsema, tuleb määrata eestkostja (*tuteur*). Eestkostja võib valida viimane üleelanud vanem. Kui eestkostjat ei ole valitud, määrab eestkostja perekonnanõukogu (*conseil de famille*) või selle puudumisel perekonnaasjade kohus (*juge aux affaires familiales*).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemate kooselu lõpetamine või abielu lahutamine põhimõtteliselt vanema hooldusõiguse teostamise korda ei mõjuta ja vanematel on endiselt ühine hooldusõigus. Pärast kooselu lõpetamist peavad nad endiselt tegema lapse eluga seotud olulised otsused üheskoos. Heausksete kolmandate isikute puhul eeldatakse, et kumbki vanem tegutseb igapäevaelu toimingutes lapse isikuhooldusõigust üksi teostades teise vanema nõusolekul.

Kohus võib anda ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes juhul, kui see on lapse parimates huvides. Sel juhul teeb hooldusõigusega vanem last puudutavad otsused üksi. Teisele vanemale jääb siiski õigus jälgida lapse hooldust ja kasvatamist ning saada selle kohta teavet. Juhul kui mõjuvatel põhjustel ei ole tehtud erandit, on tal ka suhtlusõigus ja õigus määrata ajutiselt lapse elukohta.

Erandjuhtudel võib kohus otsustada määrata lapse kolmanda isiku hoole alla, kes saab tema suhtes vanema hooldusõiguse.

Kui laps on määratud kolmanda isiku hoole alla vanemate nõusolekul, jääb vanema hooldusõigus vanematele. Isik, kelle hoole alla laps on määratud, teeb siiski kõiki igapäevaseid lapse järele valvamise ja kasvatamisega seotud toiminguid. Kohus võib määrata lapse ajutiselt kolmanda isiku hoole alla ja otsustada, et see kolmas isik peab taotlema oma eestkostjaks määramist.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemate kokkulepe vanema hooldusõiguse küsimuses on õiguslikult siduv ainult juhul, kui selle on kinnitanud pädev kohus.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Vanemad võivad kasutada perelepitust.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Perekonnaasjade kohus saab teha otsuseid järgmistes küsimustes.

Vanema hooldusõiguse teostamisega seotud avaldused, v.a vanema hooldusõiguse äravõtmisega seotud avaldused. See hõlmab vanemate ühise hooldusõiguse teostamise korda, olenemata sellest, kas vanemad on abielus, elavad lahus või on lahutatud. Kohus võib anda ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes juhul, kui see on lapse parimates huvides.

Hooldusõiguseta jäetud vanema õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta: selle õiguse andmisest võidakse keelduda ainult mõjuvatel põhjustel.

Lapse õigus säilitada suhted oma ülenejate sugulastega: seda õigust võib eirata ainult siis, kui see on lapse parimates huvides. Sel juhul määrab lapse ja sugulase suhtluskorra kohus.

Muude isikute, olenemata sellest, kas nad on sugulased või mitte, õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta: kohus annab sellise õiguse erandolukorras.

Lapse ülalpidamises ja kasvatamises osalemise kohustus, kui vanemad elavad koos: kui vanemad lõpetavad kooselu, võib see muutuda kohustuseks maksta lapsele elatist, mille suurus määratakse kindlaks vastavalt lapse vajadustele ja kummagi vanema panustamissuutlikkusele. See võib pärast lapse täisealiseks saamist jätkuda, kui laps ei suuda end ise ülal pidada.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemate kooselu lõpetamine või abielu lahutamine põhimõtteliselt vanema hooldusõiguse teostamise korda ei mõjuta ja vanematel on endiselt ühine hooldusõigus. Nad peavad endiselt tegema lapse eluga (ülalpidamine, kasvatamine, haridus jne) seotud olulised otsused üheskoos.

Kohus annab ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes juhul, kui see on lapse parimates huvides. Sel juhul teeb hooldusõigusega vanem last puudutavad otsused üksi. Teisele vanemale jääb siiski õigus jälgida lapse hooldust ja kasvatamist ning saada selle kohta teavet. Juhul kui mõjuvatel põhjustel ei ole tehtud erandit, on tal ka õigus suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta. Seega peavad vanemad kooselu lõpetamise korral säilitama isiklikud suhted lapsega ja austama tema suhet teise vanemaga.

Kui vanema hooldusõiguseta jäetud vanem on veendunud, et teine vanem ei teosta vanema hooldusõigust lapse huvides, võib ta vaidluse lahendamiseks pöörduda pädeva kohtu poole. Sel juhul võib kohus vanema hooldusõigust või selle teostamise korda vajaduse korral muuta.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühine hooldusõigus vanemate kooselu lõpetamise korral eeldab üldise arusaamise ja üksmeele olemasolu, et vanema hooldusõiguse teostamise ning lapse ülalpidamise ja kasvatamisega seotud otsuste puhul oleks tagatud vanemate pidev konstruktiivne koostöö. Perekonnakohus lähtub otsuste tegemisel alati lapse parimatest huvidest.

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Avaldaja võib pöörduda perekonakohtu poole, esitades avalduse asjaomasele ringkonnakohtule (*tribunal d'arrondissement*). Avaldus peab sisaldama kuupäeva ja nõuet, poolte perekonna- ja eesnime ning aadressi ning nende sünniaega ja -kohta. Kui avaldaja ei ela Luksemburgis, tuleb avalduses märkida sealne dokumentide kättetoimetamise aadress. Pooli ei pea esindama advokaat. Kohtukantselei (*greffe*) kutsub pooled 15 päeva jooksul kohtusse, kui tähtaega ei pikendata vahemaa tõttu, nagu on ette nähtud uues tsiviilkohtumenetluse seadustikus (*Nouveau Code de procédure civile*).

Erandina üldreegist ei menetle vanema hooldusõiguse täieliku või osalise äravõtmise asju perekonnakohus, vaid need kuuluvad tsiviilasju lahendava ringkonnakohtu pädevusse. Sellised kohtumenetlused peab algatama prokurör ühe vanema alalise elukoha (*domicile*) või viibimiskoha (*résidence*) järgses ringkonnakohtus. Kui vanematel ei ole riigis teadaolevat alalist elukohta või viibimiskohta, algatatakse kohtumenetlus laste asukohajärgses ringkonnakohtus. Kui kõik lapsed ei ela ühes ja samas ringkonnas, algatatakse kohtumenetlus Luxembourgis (mitte Diekirchi) ringkonnakohtus. Prokurör korraldab alaealise perekondliku olukorra ja tema vanemate käitumisega seotud uurimise. Vanematele antakse võimalus esitada kohtule märkused ja vastuväited, mida nad peavad asjakohaseks. Vanema hooldusõiguse äravõtmise avalduses kirjeldatakse asjaolusid ja sellele lisatakse tõendavad dokumendid. Kohtusekretär (*greffier*) teavitab avaldusest vanemaid või üleneid sugulasi, kelle vastu menetlus on algatatud, ja kutsub nad kohtusse. Neid ei pea esindama advokaat. Kohus võib omal algatusel või poolte taotlusel igal juhul võtta ajutisi meetmeid, mida ta peab seoses vanema hooldusõiguse teostamisega soovitavaks. Kohus saab need meetmed ka kehtetuks tunnistada või neid muuta. Kui vanem või eestkostja soovib endalt ära võetud õiguste ennistamist, peab ta esitama avalduse selle isiku alalise elukoha või hariliku viibimiskoha järgsele kohtule, kellele need õigused on usaldatud.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Menetlus perekonnakohtus algatatakse avaldusega, mille esitab ringkonnakohtule üks vanem või oma arvamust avaldama võimeline alaealine vastavalt uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 1007-50. Pooli ei pea esindama advokaat, välja arvatud juhul, kui avaldus esitatakse menetluses, mis algatatakse abielu lahutamiseks abielusuhete pöördumatu lõppemise tõttu, või kooselu lõpetamise menetluses. Neil juhtudel peab pooli esindama täieõiguslik advokaat (*avocat à la Cour*).

Avaldus tuleb esitada paberil territoriaalselt pädeva ringkonnakohtu kohtusekretäri. Selleks kohtuks on:

1° perekonna alalise elukoha järgne kohus;

2° kui vanemad elavad lahus, kuid neil on ühine hooldusõigus, siis selle vanema alalise elukoha järgne kohus, kelle juures alaealsed lapsed harilikult viibivad, või ainuhooldusõigusega vanema alalise elukoha järgne kohus;

3° muudel juhtudel menetlust mitte algatanud isiku viibimiskoha järgne kohus.

Ühisavalduse korral on pädevaks kohtuks olenevalt eelistusest ühe või teise poole alalise elukoha järgne kohus. Lisateavet saab uue tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklist 1007-2.

Kui avaldus esitatakse menetluses, mis algatatakse abielu lahutamiseks abielusuhete pöördumatu lõppemise tõttu, on territoriaalselt pädev abikaasade ühise alalise elukoha või kui see puudub, siis kostjaks oleva abikaasa alalise elukoha järgne kohus.

Vanema hooldusõiguse ning suhtlusõiguse ja õiguse määrata ajutiselt lapse elukohta teostamise korra kindlaksmääramise või muutmise avaldusega seotud kohtuistungid peetakse ühe kuu jooksul pärast kohtukutse kättetoimetamist.

Perekonnakohtu istungid ei ole avalikud, vaid kinnised. Kohtunik teeb otsuse põhimõtteliselt ainuisikuliselt, kuid võib anda vaidluse lahendamise üle kohtunike kolleegiumile, kui juhtum on eriti keeruline. Perekonnakohus menetleb ka ajutiste meetmete taotlusi.

Perekonnakohus kuulab kummagi poole isiklikult ära ja peab püüdma neid lepitada. Ta võib teha ettepaneku kasutada lepitust. Ta võib määrata perekondliku olukorra uurimise (*enquête sociale*) või muu uurimismeetme. Kui perekonnakohus otsustab vanema hooldusõiguse teostamise korra üle, võib ta muu hulgas arvesse võtta vanemate senist toimumisviisi, varem saavutatud kokkuleppeid, lapse arvamust, kummagi vanema suutlikkust oma kohustusi täita ja teist austada ning tehtud uurimiste tulemust.

Lapsele elatistraha või lapse ülalpidamise ja kasvatamise toetuse taotlemise korral võib perekonnakohus anda pooltele ja isegi kolmandatele isikutele korralduse esitada teavet või eri raamatupidamisdokumente, et teha kindlaks poolte tulu, võlad või sissetulek.

Perekonnakohtu otsuse saab edasi kaevata 40 päeva jooksul. Apellatsioonkaebuse peab allkirjastama täieõiguslik advokaat.

Kui perekonnakohtu kohtunik asja juba menetleb, võib talle erandkorras esitada ka avalduse ajutiste meetmete (*mesures provisoires*) võtmiseks, kui tegemist on äärmiselt kiireloomulise asjaga, mida avalduses nõuetekohaselt põhjendatakse. Ajutiste meetmete avaldus tuleb esitada asja sisuliselt arutama pädeva ringkonnakohtu kohtusekretäri. Pooli ei pea esindama advokaat.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Isikud, kelle sissetulekut peetakse Luksemburgi õiguse kohaselt ebapiisavaks, võivad saada riigi õigusabi (*assistance judiciaire*). Nad peavad selle saamiseks täitma küsimustiku, mille saab sotsiaalabi kesktalitusest (*service central d'assistance sociale*), ja saatma selle asjaomase advokatuuri esimehele (*Bâtonnier de l'Ordre des avocats*), kes teeb selle kohta otsuse.

Riigi õigusabi katab kõik sellest avaldusest, menetlusest või toimingust tulenevad kulud, mille jaoks seda antakse. See katab eelkõige tempelmaksud ja registreerimiskulud; kohtusekretäride tasud, advokaaditasud, kohtutäiturite tasud ja kulud, notaritasud ja -kulud, tehniliste töötajate tasud ja kulud, tunnistajatele makstavad tasud ning tõlkide ja tõlkijate tasud; välismaal kehtiva õiguse kohta antud tõenditega seotud (*certificats de coutume*) tasud; sõidukulud; tasud ja lõivud registreerimis-, hüpoteegi- ja tagatisformaalsuste eest ning vajaduse korral ajalehtedes avaldamise kulud.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Vanema hooldusõiguse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata apellatsioonikohtusse (*Cour d'appel*). Edasikaebamise tähtaeg on üldjuhul 40 päeva. Kui tegemist on perekonnakohtu ajutisi meetmeid käsitleva otsusega, mis on tehtud kas menetluses, mis algatati abielu lahutamiseks abielusuhete pöördumatu lõppemise tõttu, kooselu lõpetamise menetluses või erakorralises lihtmenetluses, on edasikaebamise tähtaeg siiski 15 päeva.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnel muul ametiasutusel vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Perekonnakohus, kes on kindlaks määranud, millise perioodi vältel elab laps ühe või teise vanema juures, või kinnitanud vanema või isegi kolmanda isiku suhtlusõiguse, võib hiljem lisada otsusele sunnivahendid. Kohus täpsustab lapse parimaid huviseid arvesse võttes nende vahendite laadi ja rakendamise korra. Ta võib määrata otsuse täitmise tagamiseks rahatrahvi.

Luksemburgi õiguses on ette nähtud mitu võimalust vanema hooldusõiguse kohta tehtud otsuse täitmise tagamiseks, kui selle täitmisest süstemaatiliselt keeldutakse.

Esiteks saab määrata tsiviilõigusse kuuluva sanktsiooni, rahatrahvi (*astreinte*), mille perekonnakohus määrab selleks, et sundida mittekuuletuvat vanemat oma kohustust täitma. Rahatrahvi määramise avaldus tuleb esitada lapse viibimiskoha järgsele piirkondlikule kohtule.

Kui üks vanem jätab korduvalt täitmata kohustused, mis on talle pandud kohtuotsusega, mis puudutab õigust suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta või vahelduvat elukohta, võib perekonnakohus teha ettepaneku kasutada perelepitust. Kui kohustuste mittetäitmine jätkub, võib kohus selle vanema taotlusel, kelle õigusi on rikutud, anda vanema hooldusõiguse või õiguse suhelda ja määrata ajutiselt lapse elukohta teisele vanemale.

Teiseks saab lapse üleandmata jätmise korral määrata kriminaalkaristuse. Prokuratuur saab algatada menetluse omal algatusel või kannatanu esitatud kuriteokaebuse alusel. Kriminaalkohtuna asju menetlev ringkonnakohtus määrab kriminaalkaristuse ja vajaduse korral kannatanule makstava kahjuhüvitise. Pooli ei pea esindama advokaat.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetak?

Vastavalt nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrusele (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnustatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (nn Brüsseli IIa määrus), tunnustatakse muu Euroopa Liidu liikmesriigi (v.a Taani) kohtu vanema hooldusõigust käsitlevat kohtuotsust Luksemburgis põhimõtteliselt automaatselt. Teisisõnu, selliseid kohtuotsuseid tunnustatakse ühegi erimenetluse järgimist nõudmata.

Muu ELi liikmesriigi kohtuotsust, mis käsitleb mõlema asjaomase poole vanema hooldusõiguse teostamist ning on selles riigis täitmisele pööratav ning kätte toimetatud või teatavaks tehtud, saab Luksemburgis täitmisele pöörata siiski alles siis, kui see on huvitatud isiku taotlusel Luksemburgis täidetavaks tunnustatud. Täitmise taotlus tuleb esitada täieõigusliku advokaadi vahendusel ringkonnakohtu esimehele. Ringkonnakohtu esimehe otsuse saab apellatsioonikohtusse edasi kaevata. Apellatsioonikohtu otsuse peale saab esitada kassatsioonikaebuse kassatsioonikohtule (*cour de cassation*). Tuleb märkida, et suhtlusõiguse ja lapse tagastamisega seotud kohtuotsuseid saab teatavatel tingimustel tunnustada ja täitmisele pöörata ilma eelmises lõigus kirjeldatud menetluseta.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Brüsseli IIa määruse kohaselt võib iga huvitatud isik taotleda ringkonnakohtu esimehelt muu ELi liikmesriigi kohtu vanema hooldusõigust käsitleva kohtuotsuse mittetunnustamise otsust. Seda isikut peab esindama täieõiguslik advokaat.

Tunnustamisest saab keelduda ainult ühel järgmisel alusel:

see oleks ilmselgelt vastuolus avaliku korraga,

last ei ole ära kuulatud,

kaitseõigusi ei ole järgitud,

see oleks vastuolus seotud menetluses tehtud otsusega.

Kumbki pool võib ringkonnakohtu esimehe otsuse apellatsioonikohtusse edasi kaevata. Apellatsioonikohtu otsuse peale saab esitada kassatsioonikaebuse kassatsioonikohtule.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Küsimust, millist õigust kohus kohaldab, tuleb eristada küsimusest, millised kohtud on pädevad. Vanema hooldusõiguse asjades on pädevad lapse hariliku viibimiskoha järgsed kohtud: Brüsseli IIa määruse artikkel 8 ning vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitleva 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsiooni artikkel 5. Kohaldatav õigus on samuti sätestatud samas Haagi konventsioonis. Lapse kodakondsus ei ole oluline. Lapse isiku ja vara kaitseks on pädevad meetmeid võtma lapse hariliku viibimiskoha osalisriigi asutused, kusjuures Luksemburgis on selleks perekonnakohtus. Vanema hooldusõiguse teostamist reguleerib lapse hariliku viibimiskoha riigi õigus või kui lapse harilik viibimiskoht muutub, siis uue hariliku viibimiskoha riigi õigus.

Lisateave

[L'autorité parentale au Grand-Duché de Luxembourg](#) (Brošüür (prantsuskeelne))

Legilux

Viimati uuendatud: 18/12/2019

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkevõrsioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.